

Međunarodni znanstveni skup

ŽIVOT I DJELO FRA VICKA KAPITANOVIĆA

Split, 6. prosinca 2018.

Izdavač: Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu

Za izdavača: fra Joško Kodžoman, provincijal

Urednik: Željko Tolić

Lektura: Jadranka Nemeth-Jajić

Naklada: 150 primjeraka

ISBN 978-953-6012-61-9

Sponzor: Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja
Trg Gaje Bulata 3, 21000 Split

Međunarodni znanstveni skup

ŽIVOT I DJELO

FRA VICKA KAPITANOVIĆA

Organizatori

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu
Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu
Pontificia Università Gregoriana (Rim)
Pontificia Università Antonianum (Rim)
Sveučilište u Mostaru (BiH)

Znanstveni i organizacijski odbor

Željko Tolić
Marko Trogrlić
Josip Vrandečić
Marko Mrše
Josip Dukić

Mjesto održavanja

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu
Zrinsko-frankopanska 19
21000 Split

Popis sudionika

Mladenko Domazet

Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu,
Poljička cesta 35, 21000 Split
mdomazet@ffst.hr

Božo Goluža

Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru,
Trg hrvatskih velikana 1,
88000 Mostar, BiH
cnak@tel.net.ba

Hrvatin Gabrijel Jurišić

Urednik zbornika „Kačić“,
Šetalište kardinala Alojzija Stepinca 1,
21230 Sinj
www.franjevci-split.hr

Macut Ivan

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilišta u Splitu,
Zrinsko-frankopanska 19, 21000 Split
ivanmacut@libero.it

Višnja Milanović

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilišta u Splitu,
Zrinsko-frankopanska 19, 21000 Split
vmradic@kbf.unist.hr

Marko Mrše

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilišta u Splitu,
Zrinsko-frankopanska 19, 21000 Split
marko.mrse1@st.t-com.hr

Mirjana Sanader

Odsjek za arheologiju
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb
msanader@ffzg.hr

Dario Škarica

Institut za filozofiju,
Ulica grada Vukovara 54, 10000 Zagreb
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu,
Poljička cesta 35, 21000 Split
darskar@gmail.com

Željko Tolić

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilišta u Splitu,
Zrinsko-frankopanska 19, 21000 Split
zupaslivnoimotsko@gmail.com

Domagoj Tončinić

Odsjek za arheologiju
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb
dtoncini@ffzg.hr

Marko Trogrlić

Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu,
Poljička cesta 35, 21000 Split
mtrogrlic@ffst.hr

Josip Vrandečić

Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu,
Poljička cesta 35, 21000 Split
jvrandecic@ffst.hr

Program

8:30 – 9:00 Registracija sudionika

9:00 – 9:15 Otvorenje skupa

Moderator: Josip VRANDEČIĆ

9:15 – 9:30 Željko TOLIĆ

Životni put fra Vicka Kapitanovića

9:30 – 9:45 Mladenko DOMAZET

*Zagora u zavičajnom određenju i djelima
fra Vicka Kapitanovića*

9:45 – 10:00 Višnja MILANOVIĆ

*Vjerski život i pučka pobožnost Zagorana u opusu
fra Vicka Kapitanovića*

10:00 – 10:20 Rasprava

10:20 – 11:00 Stanka za kavu

Moderator: Željko TOLIĆ

11:00 – 11:15 Marko TROGRLIĆ

*Povijest Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja
u opusu fra Vicka Kapitanovića*

11:15 – 11:30 Josip VRANDEČIĆ

*Francuska vladavina u Dalmaciji u opusu
fra Vicka Kapitanovića*

11:30 – 11:50 Rasprava

12:00 – 14:45 Stanka za ručak

Moderator: Hrvatin Gabrijel JURIŠIĆ

15:00 – 15:15 Mirjana SANADER – Domagoj TONČINIĆ
*Preliminarno izvješće o arheološkim istraživanjima
nalazišta Velić kod Trilja (2011. – 2018.)*

15:15 – 15:30 Marko MRŠE
*Doprinos fra Vicka Kapitanovića procesu za
proglašenje blaženim sluga Božjega o. fra Ante Antića*

15:30 – 15:45 Božo GOLUŽA
*Djelovanje prof. dr. Vicka Kapitanovića
na Sveučilištu u Mostaru*

15:45 – 16:00 Rasprava

16:00 – 16:15 Stanka za kavu

Moderator: Marko MRŠE

16:15 – 16:30 Hrvatin Gabrijel JURIŠIĆ
Fra Vicko Kapitanović i zbornik „Kačić“

16:30 – 16:45 Dario ŠKARICA – Ivan MACUT
*Fra Vicko Kapitanović i istraživanja hrvatske
filozofske baštine*

16:45 -17:00 Rasprava

17:15 Zahvalna riječ organizatora i završetak znanstvenoga
skupa

Sažetci

Željko Tolić

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu

Životni put fra Vicka Kapitanovića

Fra Vicko Kapitanović, član Franjevačke provincije Presvetog Otкупitelja, sa sjedištem u Splitu, preminuo je 22. listopada 2015., u 72. godini života, 56. redovništva i 48. svećeništva. Pokopan je 24. listopada 2015. na groblju Lovrinac u Splitu. Rođen je 12. lipnja 1944. u župi Ogorje, općina Muć, od oca Jure i majke Jandre r. Čolak. Osnovnu školu završio je u Ogorju (1950. – 1958.), a Franjevačku klasičnu gimnaziju u Sinju i Zagrebu (1958. – 1963.). Filozofsko-teološki studij pohađao je u Makarskoj (1964. – 1968.). U novicijat je stupio 9. srpnja 1960. na Visovcu gdje je 11. srpnja 1961. položio prve jednostavne zavjete. Svečane zavjete položio je 25. ožujka 1966. u Makarskoj. Za đakona je zaređen 9. ožujka 1968. u Makarskoj, a za svećenika 29. lipnja 1968. u Splitu. Mladu misu proslavio je u rodnoj župi 30. lipnja 1968. godine.

Nakon svećeničkog ređenja fra Vicko je obnašao razne službe, kako slijedi: Rim (1969. – 1974.): studij crkvene povijesti; Sinj (1972. – 1974.): profesor na Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji; Rim (1975. – 1977.): rad na doktorskoj disertaciji (doktorirao na sveučilištu Gregoriana 1977.); Makarska (1977. – 1999.): profesor na Visokoj franjevačkoj bogosloviji u Makarskoj; Makarska (1979. – 1985.): rektor na spomenutoj Bogosloviji; Makarska (1983. – 1986.): urednik liturgijsko-pastoralne revije „Služba Božja“; Split (1999. – 2009.): profe-

sor na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu; vikar Provincije Presvetog Otkupitelja (1988. – 1991.); definitor spomenute Provincije (1979. – 1982.); provincijski knjižničar i arhivar (1982. – 2015.); Rim (1987. – 1992.): gost predavač na Papinskom ateneumu Antonianum; generalni vizitator Slovenske provincije sv. Križa (1983.); vanjski suradnik Pedagoškog fakulteta Sveučilišta u Mostaru; vanjski suradnik Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.

Fra Vicko je bio i plodan pisac te je iza sebe ostavio brojna znanstvena djela i radove, od kojih ovdje navodimo samo neke: Fra Andrija Dorotić (1978.); Nevest (1992.); Rukopisna i knjižna baština Franjevačke visoke bogoslovije u Makarskoj (1993.); Kristu suobličen. Život i vrline fra Ante Antića (Split: 2004. i Rim: 2006.); Kršćanska arheologija (2006.); Rimski Ilirik u odrazu kršćanske književnosti (2006.); Povijesna vrela i pomoćne znanosti (2012.). Uz radove, koje je objavljivao u raznim domaćim i inozemnim časopisima, fra Vicko je održao i brojna predavanja na različitim znanstvenim skupovima u domovini i inozemstvu.

Za svoje spisateljsko i, uopće, kulturološko djelovanje fra Vicko je dobio i zaslužena priznanja i nagrade: Počasnu medalju, poklon pape Pavla VI. za doktorat (1977.); Plaketu za izvanredan doprinos razvoju Sveučilišta u Splitu (2009.); Nagradu za životno djelo Splitsko-dalmatinske županije (2011.).

Zagora u zavičajnom određenju i djelima fra Vicka Kapitanovića

Fra Vicko Kapitanović svojim djelima otvara Zagoru u dimenzijama duga povijesnoga trajanja, ali nadasve kao prostor s kojim je zavičajno srastao, kako s njezinim krajobrazom i semantičkim nasljeđem, tako i sa životnom svakodnevicom i mentalitetom ljudi, zapravo, svoj empatijski odnos ponajbolje oslikava i sažima u epitetima neodoljiva, mitska i neukrotiva Zagora. S druge pak strane pokazao se vrsnim poznavateljem njezine toponomastike, materijalne i nematerijalne baštine te kršćanskih korijena i pučke religioznosti. Ukratko, njegov pogled na to društvo ima obilježja nutarnjega promatrača, koji u svom znanstvenom diskursu na temelju povijesnih vrela i analitičko-interpretativnih pristupa daje nedvojben historiografski obol, ali ujedno i snažan trag privrženosti prema prostoru Zagore iz kojega je potekao, a koji najodređenije održava njegovu „ljubav, trud i vrijeme“.

Vjerski život i pučka pobožnost Zagorana u opusu fra Vicka Kapitanovića

Prof. dr. sc. Vicko Kapitanović, crkveni povjesničar rodom Zagoranim iz Ogorja Donjega, često je svoj istraživački interes usmjeravao na vlastiti rodni kraj, kao i na područje čitave Dalmatinske zagore. Ne ograničujući se na proučavanje točno određenoga povijesnoga razdoblja zagorskoga teritorija, prof. Kapitanović pokazao se vrsnim poznavateljem (ne)prilika koje su proživljavali stanovnici Zagore kroz vjekove. Osim što je osvijetlio pojedine likove koji su odigrali ključne uloge u vremenima raznih previranja u, kako ju je sam nazvao, neukrotivoj Zagori, prof. Kapitanović nije zaboravio istražiti, te sa znanstvenom javnosti podijeliti spoznaje o svakodnevnom životu vjernika Zagorana.

Proučavanjem materijalnih ostataka, zatim pisanih vrela i nezaobilazne usmene predaje želio je prof. Kapitanović prikupiti i objelodaniti ne samo informacije o organiziranju crkvenog ustrojstva i vjerskog života već i o onim postupcima kojima su Zagorani pribjegavali kako bi ojačali svoju vjeru, a koji su se s vremenom oblikovali u raznolike pučke pobožnosti i vjerovanja, zatim običaje i praznovjerja. Njegova svijest o propadanju materijalne i nematerijalne kulturne baštine te nestajanju živih svjedoka kao prenositelja usmene predaje, s gubitkom važnih informacija o prošlosti Zagore kao izravnom posljedicom takve kulturne korozije, rezultirala je ostvarivanjem suradnje s brojnim znanstvenicima i u konačnici zbornikom radova „Kultovi, mitovi i vjerovanja u Zagori“, čiji je bio urednik.

Povijest Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja u opusu fra Vicka Kapitanovića

Uvidom u bibliografiju prof. dr. sc. fra Vicka Kapitanovića, uglednoga hrvatskog svećenika – franjevca, povjesničara, profesora, jasno izranja na svjetlo dana širok raspon i bogat sadržaj tema i djela posvećenih povijesti njegove matične Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja. Ta tvrdnja vrijedi za ukupan njegov opus i ona se kao konstanta provlači kroza nj već od prvih njegovih radova napisanih na početku njegova znanstvenog i profesorskog djelovanja, pa do posljednjega, postumno mu objavljenog djela posvećenoga redovničkom mu subratu fratri Dorotiću. U ovaj sklop, naravno, valja uvrstiti i njegove radove posvećene rukopisnoj knjižnoj i arhivskoj baštini te izdanjima Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja i biografskim jedinicama – zaista brojnim – koje je o svojoj znamenitoj i spomena vrijednoj redovničkoj subraći iz ove Provincije napisao i u *Hrvatsko-me franjevačkom leksikonu* objavio.

Sve to očituje prof. dr. sc. fra Vicka Kapitanovića kao autora dubokog i temeljitog povjesničarskog znanja, širokih pogleda i interesa, vrsna i marljiva istraživača te izvrsna pisca. Njegovo djelo ostaje vrlo vrijednim doprinosom hrvatskoj historiografiji, hrvatskoj znanosti i kulturi općenito, napose pak njegovoj matičnoj Franjevačkoj provinciji Presvetog Otkupitelja: kao sigurna memorija njezine povijesti, ali i čvrst oslonac za njezinu sadašnjost i njezinu budućnost.

Francuska vladavina u Dalmaciji u opusu fra Vicka Kapitanovića

U sklopu historiografskog opusa fra Vicka Kapitanovića ističe se njegov doprinos proučavanju francuske uprave u Dalmaciji. Taj je interes prirodan za franjevačkog povjesničara jer je navedeno razdoblje, svojim protucrkvenim duhom i praksom, Provinciju Presvetog Otkupitelja stavilo pred velika iskušenja. Fra Vicko je na poseban način zadužio povijesnu znanost dvjema monografijama i brojnim radovima o fra Andriji Dorotiću u čijem se životnom djelu sažima dinamika i duh navedenoga razdoblja. Fra Andriji je pristupio ne samo kao franjevačkom reformatoru, vrsnom teologu i dobrotvoru nego i kao najistaknutijem dalmatinskom političaru navedenoga razdoblja, predvodniku pokreta za ujedinjenje Dalmacije s hrvatskom maticom.

Osim monografske obrade Dorotića navedenom razdoblju posvetio je brojne radove i to od svojih prvih znanstvenih početaka. U njima je posebno osvijetlio složenu ulogu franjevačkih poglavara iz toga razdoblja poput fra Šimuna Rebića i fra Josipa Glunčevića. U pojedinim se radovima bavio utjecajem navedene uprave na lokalne sredine poput Imotske krajine i rodne Zagore. U svojim se djelima nije ograničio samo na franjevence, nego se bavio i ulogom svjetovnih poglavara, posebice lokalnih harambaša kao posrednika između stanovništva i državne vlasti. Vrhunac svojega bavljenja francuskom upravom dostigao je u spomenutoj monografiji o Dorotiću te u sintetičkome radu „Maršal Marmont i franjevci Provincije Presvetoga Otkupitelja“ u kojemu je kritički propitao složen odnos između moćnog vlastodržca i franjevac. Navedena djela daju najdublji i najpotpuniji uvid u francusku upravu u Dalmaciji u cjelokupnoj historiografiji.

Preliminarno izvješće o arheološkim istraživanjima nalazišta Velić kod Trilja (2011. – 2018.)

Na predavanju će biti prikazani preliminarni rezultati arheoloških istraživanja na nalazištu Velić i u njegovoj okolini. Velić, koji se nalazi tek nekoliko kilometara u pravcu sjeveroistoka od grada Trilja, bio je potpuno nepoznat stručnoj javnosti do 2011. godine kada je, zahvaljujući dojavi mještanina, došao u fokus znanstvenog interesa. Nakon prvog terenskog obilaska i procjene njegova arheološkog potencijala započelo je zaštitno arheološko istraživanje. Već tijekom prvog istraživanja pokazali su se tragovi ranokršćanske grobnice, koja je bila djelomično devastirana. Nalazište je uskoro zaštićeno kao kulturno dobro i upisano u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara pod brojem Z-5709. Time je započeo projekt arheološkog istraživanja Velić. Taj projekt obuhvaća arheološka iskopavanja, pregled i dokumentiranje nalazišta s ciljem otkrivanja urbanog prostora kojemu je pripadala grobnica, ali i prikupljanja podataka o regionalnim promjenama krajolika, životu i društvenim kretanjima na prostoru Velića. Osim toga obuhvaća i zaštitu nalazišta, konzervaciju istraženih objekata i diseminaciju rezultata.

Doprinos fra Vicka Kapitanovića procesu za proglašenje blaženim sluge Božjega o. fra Ante Antića

Jedna od obveza svih vjernika kršćana jest da, svatko prema svojem položaju, teži prema svetosti. Poziv na svetost nije povlastica samo za neke osobe ili kategorije vjernika, nego se on odnosi na sve vjernike, tj. na vjernike laike, klerike i redovnike. A taj poziv je Krist – „božanski učitelj i uzor svake savršenosti“ – (LG 40) uputio svim svojim učenicima. On je propovijedao svetost života i zapovjedio: „Budite savršeni kao što je savršen i Otac vaš nebeski“ (Mt 5,48). On je „početnik i dovršitelj“ (LG 40) svetosti života. O općem pozivu na svetost u Crkvi govori dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen Gentium* Drugoga vatikanskog koncila, ističući da su „svi u Crkvi, bilo da pripadaju hijerarhiji bilo da ih ona pastirski vodi, pozvani na svetost“ (LG 39). Proglašenjem novog Zakonika kanonskog prava (25. siječnja 1983.) poziv na svetost postao je propis, odnosno obveza i pravo svih vjernika, koji „moraju... posvetiti svoje snage u provođenju sveta života te promicanju rasta Crkve i njezina stalnog posvećenja“ (ZKP, 1983., kan. 210).

Iako se svetost većini vjernika čini nedostižnom, ipak postoje oni koji su svojim životom pokazali da je moguće dostići takav stupanj krepkog života, da ih Crkva uzima za primjer svim drugim svojim članovima, proglašavajući ih blaženima odnosno svetima. Jedan od takvih primjera jest franjevac redovnik fra Ante Antić (1893. – 1965.), član Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja, koji je umro na glasu svetosti i za kojeg se vodi postupak za proglašenje blaženim.

Pojam svetosti ima svoje važno teološko značenje i plodonosni duhovni smisao. Kada je pak riječ o službenom postupku proglašenja blaženim, odnosno svetim, Crkva uz to netom rečeno, ima pravne odredbe i pravne okvire prema kojima se takav proces vodi. Jedan od glavnih crkvenih dokumenata koji se odnosi na postupak za proglašenje blaženim i svetim jest apostolska konstitucija pape Ivana Pavla II., *Divinis perfectionis magister*, od 25. siječnja 1983. godine – nije slučajno da je proglašen istoga dana kada i novi Zakonik kanonskog prava – *Normae servandae in inquisitionibus ab episcopis faciendis in causis sanctorum*, koje je 7. veljače 1983. donijela Kongregacija za kauze svetaca.

Velik doprinos u postupku proglašenja blaženim služe Božjega o. fra Ante Antića dao je fra Vicko Kapitanović, čiji je pisani rad – *Biografia documentata* – postao sastavni, ali i neizostavni dio završnoga sveukupnog rada na Kongregaciji za kauze svetaca, koja je godine 2006., u dva volumena objavila „Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis“. „Positio“ se sastoji od nekoliko važnih dijelova koje ću ovdje samo spomenuti, a to su: *Informatio super virtutibus*, *Summary processus* i *Biografia documentata*. Treći dio, tj. dokumentirani životopis o ocu Anti Antiću na hrvatskom jeziku, fra Vicko je dovršio 1999. godine, zatim je preveden na talijanski, a onda uvršten u II. volumen knjige koju sam gore naveo. Fra Vicko je svoj rad 2004. godine uobličio u knjigu pod naslovom: *Kristu suobličen. Život i vrline fra Ante Antića (1893. – 1965.)*.

Fra Vickov rad na kauzi oca Ante Antića, a u kontekstu postupka za njegovo proglašenje blaženim, velik je doprinos, koji ne samo da je vrijedan spomena nego je zavrijedio da ga dublje upoznamo i zavirimo u višestruko bogatstvo koje krije.

Djelovanje prof. dr. Vicka Kapitanovića na Sveučilištu u Mostaru

Kao profesor na Sveučilištu u Mostaru Vicko Kapitanović djelovao je od akademske 1995./1996. do kraja akademske 2010./2011. godine. Tijekom navedenoga razdoblja predavao je nekoliko kolegija iz povijesti na prijašnjem Pedagoškom, a danas Filozofskom fakultetu. Također, kada je u akademskoj 2005./2006. godini na Fakultetu pokrenut poslijediplomski studij „Jezici i kulture u kontaktu“, na Studiju povijesti prof. Kapitanović imenovan je nositeljem jednoga obvezatnoga kolegija. O njegovoj nastavničkoj djelatnosti, odnosno o kolegijima koje je Profesor predavao, podatke nalazimo u arhivu Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru i u nekim sveučilišnim dokumentima, prije svega u *Redu predavanja*. Osim angažmanom na Sveučilištu u Mostaru, Kapitanović je ostavio traga u Hercegovini i sudjelovanjem na znanstvenim skupovima o fra Filipu Lastriću Očevcu (2000. godine) i fra Dominiku Mandiću (2013. godine).

Prof. Kapitanović i autor ovoga članka iste su godine (1995.) počeli predavati na tadašnjem Pedagoškom, a danas Filozofskom fakultetu, te su kroz čitavo vrijeme bili bliski suradnici. Iz te suradnje rodilo se i istinsko prijateljstvo, te će u radu biti neizbježna i crta osobnih autorovih zapamćenja.

Fra Vicko Kapitanović i zbornik „Kačić“

Fra Vicko Kapitanović višestruko je povezan sa zbornikom „Kačić“. Prvi svoj znanstveni članak objavio je u Zborniku (1974.), a poslije je bio redoviti suradnik te je svojim člancima obogaćivao Zbornik. Njegova knjiga *Kršćanska arheologija* objavljena je u nizu *Knjižnica zbornika „Kačić“ – monografije, dokumenti, građa...* (2006.). Napisao je više prikaza i recenzija o Zborniku i njegovim izdanjima u domaćim i stranim publikacijama. Od 1981. do smrti bio je član uredništva zbornika „Kačić“. Svojim savjetima i prijedlozima pomagao je glavnom uredniku u planiranju i u ostvarivanju predviđenih poslova. Njegov kratki životopis i bibliografiju priredio je dr. Marko Trogrlić. Objavljena je u Zborniku (2016., str. 157–190).

Dario Škarica – Ivan Macut

Institut za filozofiju u Zagrebu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu

Fra Vicko Kapitanović i istraživanje hrvatske filozofske baštine

Hrvatska filozofska baština trajni je istraživački zadatak. Nisu mnogobrojni koji su se tom zadatku odazvali. Jedan od onih koji je prepoznao važnost teme bio je fra Vicko Kapitanović, franjevac i crkveni povjesničar. Važnost njegova istraživačkog rada na ovom području dolazi do izražaja u tome što je temeljito istražio, popisao, opisao i na svjetlo dana iznio brojne latinske filozofske rukopisne tekstove iz 18. i 19. stoljeća koji se nalaze po brojnim samostanima Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja, kao što su Sumartin, Sinj, Zaostrog, Omiš, Gospa od Zdravlja – Split, Makarska i Šibenik. Uz to, opisuje i povijest samostanskih filozofskih škola koje su u tom razdoblju postojale te franjevence-filozofe koji su na njima predavali. U radu se naglašava i Kapitanovićeva povijesna stručnost i preciznost u detaljnom opisivanju svih dostupnih rukopisa te u ispravljanju nekih pogrešaka koje su popisivači prije njega napravili.

Bilješke

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

